

ВІЗІОНЕРСЬКИЙ ХАРАКТЕР ПІСЕННОЇ ЛІРИКИ СТІНГА В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ 2014–2022 РОКІ

Науменко Н. В.

Постановка проблеми. Важливим засобом, що допомагає відобразити історичні події, зворушити душу, є художня література. Саме це джерело знань має невичерпні можливості для осягнення минулого у художніх образах. Актуальність історичної, зокрема антимілітаристської, теми в літературі з новою силою постала в наші дні, коли з 2014 року на Донбасі ведуться воєнні дії під орудою тих, хто донедавна називав себе «старшим братом» для українців, а вже у 2022-му, внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ та розпочатого ними «ядерного шантажу», над світом нависла серйозна загроза третьої світової війни. І якщо історія, згідно з відомим афоризмом Г. Гегеля, учить нас того, що вона нічого не учить, то корисно звернутися до красного письменства, котре здатне вплинути на свідомість сучасника чи не сильніше, ніж історичні трактати.

У сучасній світовій літературі антивоєнна тематика знаходить вираження у різних ідейно-тематичних, композиційних і проблемних вимірах – від глибокої трагедії та героїчного епосу до блискучих вірців гумору і сатири, від великих до малих жанрових форм. Усі ці формозмістові чинники здатні поєднати пісня. Основою архітектоники пісенного вірша є розміщення і логічний зв'язок образів-емоцій, розвиток думки, перехід від одного почуття чи переживання до іншого. Градації образів і почуттів у ліриці схожі на зміни тональностей, темпів, інтенсивності звучання, характерні для музичних творів, – відхилення, модуляції, контрапункти, прикраси-мелізми, динамічні відтінки. У ліриці захоплюють антитези, контрастність образів, підкреслення не тільки змін у русі переживань, настроїв, а й їхніх суперечностей, протистояння між ними.

Стінг – самобутній англійський поет-пісняр, який є водночас і ліриком, і епіком. У численних текстах він розкриває насамперед свій світ і завжди співвідносить виливи власних, індивідуальних переживань, настроїв, роздумів із настроями людей, близьких йому за світоглядом, переконаннями, ставленням до життя. Загалом у цьому розрізі доцільно поглянути на «антивоєнні» жанрово-стильові та образні риси творів Стінга як на своєрідні архетипні комплекси, суголосні з реаліями Національно-визвольної війни 2014–2022 років в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові студії творчості Стінга розпочалися в Україні порівняно нещодавно. Харків'янка Олена

Стецькович – професійний викладач вокалу – бере до уваги передусім музичні особливості творів співака, еволюцію індивідуального стилю, що його поділяє на три періоди й послідовно окреслює специфіку кожного з них. Головним у її розвідках є висновок про вихід стилю Стінга за межі поп-музики та подальше тяжіння до синтезу академічних і етнічних традицій. Іншими словами, його виконавський стиль «значною мірою є стриманим, аскетичним, загострюючи увагу слухачів насамперед на глибині музичної та поетичної мови митця»¹. Це й зумовило унікальність його доробку та водночас актуальність досліджень у цій галузі.

Найґрунтовніша на сьогодні монографія, присвячена музичному та віршовому стилеві Стінга, належить англійському науковцеві Кристоферу Гейблу (2009), який скрупульозно розглядає доробок співака у діахронії, від альбому до альбому, з позицій не лише музикознавчих, а й літературознавчих. Суто антивоєнними композиціями К. Гейбл визначає чотири: із альбому «The Dream of the Blue Turtles» 1985 року – «Russians» та «Children's Crusade», із «... Nothing like the Sun» 1987 року – «History Will Teach Us Nothing», а з «Sacred Love» року 2003-го – «This War». Однак, на думку дослідника, лише першу та останню пісні з наведеного переліку присвячено реальним війнам – «холодній» між СРСР та західним світом (друга половина XX століття) і конфліктові в Іраку, що мав на меті повалення режиму Саддама Хусейна². Коли ж узяти до уваги твори «Children's Crusade» та «History Will Teach Us Nothing», то у них військова концептосфера виступає радше втіленням застороги проти можливих збройних (і не лише) конфліктів між людьми та країнами. Виходячи із суто образних аспектів вірша, до цього переліку варто долучити «When the Angles Fall» із альбому «The Soul Cages» (1991), «Something the Boy Said» із альбому «Ten Summoner's Tales» (1993), «Pretty Young Soldier» та «Inshallah» із альбому «57th & 9th» (2016).

Формулювання цілей. Мета цієї роботи – на основі аналізу творів Стінга, пов'язаних із антивоєнною тематикою, показати роль формальних (жанр, мова, тропіка, образність) та змістових (тема, ідея, проблема) елементів у становленні пісенного тексту

¹ Стецькович О.В. Творча діяльність Г.М. Самнера (Стінга): аспекти вияву мистецької індивідуальності. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. 2020. Вип. 30, т. 1. С. 239.

² Gable, C. *The Words and Music of Sting*. London: Greenwood Publishers, 2009. P. 25, 98.

як особливого жанроутвору з візіонерськими інтонаціями, відкритими до інтерпретації в контексті історичних реалій України 2014–2022 років.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гармонійна відповідність форми писемного твору його змістові, індивідуальність світобачення письменника, зумовлена вмінням виразити його у слові, прагнення відкрити нове бачення предмета або явища навколишнього світу – це ті категорії, які окреслюють поняття літературної майстерності³. У нашому випадку йдеться і про майстерність композиторську та виконавську, тож завдяки поєднанню цих трьох масивів у своєму індивідуальному стилі Стінг здатен установити діалог зі слухачем, створити перед ним у реальному часі не лише виразну картину минулого, а й візію майбутнього.

Ключові мотиви англійської літературної балади – сутність та цінності життя й буття, вплив почуттів на особистість, основні історичні зміни у політичному та культурному житті суспільства, роль релігії та віри для людини⁴ – потужно актуалізувалися у доробку Стінга, оскільки стали відповіддю на кризові ситуації, яких у наші дні не бракує. Англійський журналіст Вік Гарбаріні засвідчив: під час одного з візитів до співака він помітив, як той одночасно працював «над баладою про вампіра, над піснею – сув'язю реггі та вальсу, в якій сполучився мотив Великої війни (добы хрестових походів. – Н.Н.) із залежністю від героїну, та над слов'янською мінорною мелодією в симфонічному оркеструванні»⁵. На нашу думку, тут ідеться про пісні «Тіні під дощем», «Дитячий хрестовий похід» та «Росіяни»⁶.

Цю останню співак упродовж тривалого часу не виконував, уважаючи її неактуальною на тлі суспільно-політичних подій початку 1990-х років (передусім завершення «холодної війни» та розвалу СРСР). З другого боку, український політолог І. Хижняк зазначив, що вона виникла під впливом діяльності так званого «Червоного клину» – організації, покликаної провадити серед молоді агітацію засобами рок-музики⁷. А лейтмотивом її було чотири рази повторене твердження: «росіяни теж люблять своїх дітей» (*Russians love their children too*), на яке

³ Семенюк Г.Ф., Гуляк А.Б., Науменко Н.В. Літературна майстерність письменника. Київ: Видавництво «Сталь», 2015. С. 12.

⁴ Арендаренко І. По дорозі й назустріч (англійська та українська романтичні поезії: порівняльна типологія і poetика): монографія. Київ: ПЦ «Фоліант», 2004. С. 28.

⁵ Garbarini, V. Sting under the Gun. *Musician*. #82 (August 1985). P. 28–35.

⁶ Науменко Н.В. Образи його серця... Формозмістові домінанта пісенної лірики Стінга: монографія. Київ: Видавництво «Сталь», 2019. С. 21.

⁷ Хижняк І.А. Рок-н-ролл: реальність і виртуальність в інформаційному просторі США і Великобританії. Руководство по истории музыки, социологии культуры, страноведению, управлению потоками международной медиакоммуникации, эстетике протестной тематики и радикализма и многому другому. Киев, 2014. С. 300.

Стінга надихнув перегляд популярних радянських мультиплікаційних фільмів, зокрема «Бременських музикантів».

На початку березня 2022 року, через 10 днів після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, ця пісня набула нового значення як антивоснний твір. За визнанням самого Стінга: «*Дуже рідко я співав «Росіян» після того, як їх було написано, бо подумати не міг, що вони знову стануть на часі. Однак у світлі кривавого та хибного рішення одного чоловіка напасти на мирних сусідів, які ніякого зла йому не заподіяли, ця пісня стає новим закличком до вселюдства. До хоробрих українців, які воюють із брутальною тиранією, і до багатьох росіян, котрі протестують проти путінського режиму навіть під загрозою арешту та ув'язнення: Ми всі любимо своїх дітей. Зупиніть цю війну!*»⁸.

Відтоді кожен концерт із відновленого після піку коронавірусної епідемії туру «My Songs» Стінг розпочинає саме цією піснею. Окрім нового камерного аранжування (гітара та дві віолончелі), автор скорегував і текст вірша, з останніх двох строф зробивши одну та вилучивши згадку про американського президента Рейгана і його обіцянку «захистити західний світ» («*Mr. Reagan says, We will protect you...*»), унаслідок чого закінчення твору стало більш відкритим:

There is no historical precedent to put the world in the mouth of a president

There's no such thing as a winnable war

It's a lie we don't believe anymore

We share the same biology, regardless of ideology

What might save us me and you

*Is that the Russians love their children, too?*⁹

Водночас потужна актуалізація тематики, закладеної в поезії, спостерігається не лише у 2022-му, а ще й у 2011-му році. Це був складний період розвитку державності, коли після перемоги В. Януковича на президентських виборах 2010 р. було підписано небезпечні для суверенітету нашої країни Харківські угоди, котрі подовжували термін базування в Україні Чорноморського флоту РФ до 2042 року в обмін на знижки за газ; відбувалося поступове переписування національної історії під орудою тодішнього міністра освіти і науки Табачника, а у літературному просторі активно ширилися кон'юнктурні писання на кшталт «поєми» Б. Білаша «Цена предательства» або багатосторінкового панегірика В. Спажука «Виктор Янукович: жизнь под знаком факториала». Іншими словами, тривала хоч і не збройна, але все ж напру-

⁸ Sting releases 'Russians' (Guitar/Cello Version) to benefit Help Ukraine Center... URL: <https://www.sting.com/news/title/sting-releases-russians-guitarcello-version-to-benefit-help-ukraine-center>. Access date: 12.04.2022.

⁹ Sting. Russians. *The Dream of the Blue Turtles*. URL: www.sting.com/discography/album/20/Albums. Access date: 12.04.2017.

жена боротьба України за власну національну ідентичність. І саме в ці дні, під час чергового концертного туру Стінга «Symphoncities» (7 липня 2011 р.) пісня «Russians» зазвучала по-новому, обрамлена у фрагменти опери «Псков'янка» Миколи Римського-Корсакова та сюїти «Поручник Кіже» Сергія Прокоф'єва (фрагмент «Весілля Кіже»).

Спробу художньо проінтерпретувати супутні до воєнної теми, зокрема й через прийом «зв'язку часів», зроблено у четвертій за порядком пісні зі «Сну...» – «Дитячий хрестовий похід» («Children's Crusade»). Колізію численних юних життів, занападених в ім'я ефемерної ідеї, Стінг спроеціював на проблему наркоманії, котра стала справжнім бичем для Великобританії 1970-1980-х років¹⁰. Адже володарі та міністри – світські «пастирі» ХХ століття, чийм обов'язком мало б бути запобігання поширенню наркотичної залежності, насправді виявилися байдужими до цього людського горя («*Corpulent generals safe behind lines*»). З другого боку, і видіння та голоси, які супроводжували маленьких французьких «пророків» у ХІІІ ст. – напівлегендарних підпасича Етьєна, Стефана із Клоя та інших – цілком могли бути зумовлені вживанням опіуму та опіатів¹¹, тому прикметною деталлю-символом оповіді стає **мак** («смертельна гіркота для юнаків»):

*Midnight in Soho, nineteen-eighty four
Fixing in doorways, opium slaves
Poppies for young men, death's bitter trade
All of those young lives betrayed
All for the children's crusade*¹².

(...Вісімдесяті. У Сохо, вночі,
Опій збирає страшні врожаї.
Опій – для юних! – на обрії – Схід...
Смерть за життям – слід у слід,
Дитячий хрестовий похід!..*)

І тим тривожніше звучить ця пісня в наші дні, чим більше у часопросторі російсько-української війни назріває новий «дитячий хрестовий похід». Відповідно до офіційних даних, унаслідок великих утрат серед регулярної армії «країна-агресор планує втягти у криваву повномасштабну війну 1800 підлітків віком 17-18 років»¹³, тобто членів мілітаристської

організації «Юнармія», а в ролі «опіуму – смертельної гіркоти для молодиків» виступає всеосяжна антиукраїнська пропаганда – особливо небезпечна на тлі повної неможливості отримати альтернативну інформацію. Тому дедалі частіше в Інтернеті з'являються маніфести-застороги батькам «юнарімійців» не відпускати своїх нащадків на неминучу смерть, і їхню співзвучність із реаліями стародавніх хрестових походів можна проілюструвати приспівом пісні:

*The children of England would never be slaves
They're trapped on the wire and dying in waves
The flower of England face down in the mud
And stained in the blood of a whole generation...*

(*Hi, Англії діти – вовік не раби:
Вже краще загибель, ніж пута ганьби!
Ці Англії квіти – десть там, на полях;
Нескінчений шлях усього покоління...)*)

«Історія вчить лише того, що вона ніколи нічого не навчила народи», – цей класичний афоризм, як уже згадувалося, належить Г.В.Ф. Гегелю. По-іншому цю тезу сформулювала Індіра Ганді: «Історія – найкращий учитель, у якого найгірші учні»¹⁴. Та й у самого Стінга, учителя за фахом, цю ідею висловлено в образному ключі, тому й її можна кваліфікувати як афоризм: «*Уроки історії потонули в червоному вині*» (*History's lessons drowned in red wine* – «Дитячий хрестовий похід»). Чому саме «червоне вино»? Вочевидь, це вияв особливості класичного англійського афоризму, якому притаманні нестандартні синтагматичні зв'язки лексем, інтертекстуальність, стилістичні фігури¹⁵: червоне вино є символом належності до привілейованого класу¹⁶ й водночас стихією, котра змушує забути про насущні проблеми.

На відміну від «Походу...», пісня Стінга «Історія не вчить нас нічого» (1987) не є інтерпретацією конкретної історичної події, а, радше, підсумком цілого періоду розвитку суспільства – епохи, а може й ери¹⁷:

*Our written history is a catalogue of crime
The sordid and the powerful, the architects of time
The mother of invention, the oppression of the mild
The constant fear of scarcity, aggression as its child*¹⁸

¹⁰ Clarkson, W. Sting: The Biography. London: Blake, 2000. P. 290.

¹¹ Gable, C. Op. cit. P. 26.

¹² Sting, Children's Crusade. *The Dream of the Blue Turtles*. URL: www.sting.com/discography/album/20/Albums. Access date: 12.04.2022.

* Тут і далі цитати з творів Стінга подаються у перекладі авторки статті.

¹³ Орлова В. РФ може пустити на «розхідний матеріал» дітей з «юнармії Криму». URL: <https://www.unian.ua/war/uf-mozhe-pustiti-na-rozhidniy-material-ditey-z-yunarmiji-krimu-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11752906.html>. Дата звернення: 12.04.2022.

¹⁴ Антологія афоризмів / упоряд. Л. Олексієнко. Донецьк: Видавництво «Сталкер», 2004. С. 209.

¹⁵ Анастасьєва О.А. Англійський афоризм: прагматистичний та когнітивний аспекти: дис. ... канд. філол. наук (10.02.04). Запоріжжя, 2017. С. 173.

¹⁶ Науменко Н.В. Черлений дзвін, цілитель душ нетлінний: образи вина в українській поезії: монографія. Київ: Видавництво «Сталь», 2018. С. 13.

¹⁷ Науменко Н.В. Образи його серця... С. 30.

¹⁸ Sting. History Will Teach Us Nothing. ... *Nothing like the Sun*. URL: www.sting.com/discography/album/18/Albums. Access date: 12.02.2022.

Провідною тут є ідея «навчитися відкинути минуле», «повернутися до першого дня світотворення», або ж – заклик розпочати відлік історії спочатку, супроводжуваний рефреном «sooner or later» («рано чи пізно»). Саме він є спільним знаменником для бінарних опозицій, на яких ґрунтується текст, – «свобода / несвобода», «віра / розум», «минуле / сьогодні», а відтак виводить на архетипне значення війни як постійного змагання Світла та Темряви¹⁹. Фактично Стінг завершує цю пісню словами надії («Знайте свої людські права й будьте тими, ким ви прийшли у світ»), та при цьому зосереджується на сучасних йому реаліях боротьби за владу²⁰, про що свідчать два лейтмотиви – «війна» та «страх».

Кожен рядок пісні – роздум на теми свободи, релігії, влади та війни. Тому ще в зачині актуалізується філософема зламу ХІХ – ХХ століть – ніцшеанська ідея «смерті Бога»²¹, а точніше – трансформація людського світогляду від образу церковного божества до усвідомлення Бога у кожного в душі. Ця ідея увиразнена вжитим у тексті пісні концептом «гри актора» (у контексті цієї статті – й телеведучого): його слова потрапляють глибоко в серце, але невідомо, до якої реакції це може спричинитися. Та водночас наприкінці вірша з'являється мотив, актуальний і в нинішньому світі, – перемога у безкровній війні, котра, за задумом героя Стінга, має здійснитися через **слово**:

*Convince an enemy, convince him that he's wrong
Is to win a bloodless battle where victory is long.*

У pendant до «History...» звучить проникливий реквієм, помежований латиноамериканськими танцювальними ритмами, – «Вони танцюють на самоті» («They Dance Alone»). Цю пісню Стінг присвятив родичам політв'язнів, згідно з офіційною версією – «зниклих безвісти» під час державного перевороту у Чилі 1973 року²². «Уявлення про минуле ніколи не буває статичним пунктом, а його змінність добре відображає динаміку самосвідомості літератури», – говорить Я. Поліщук²³. І це є чинником різночитань у сприйнятті однієї історичної події представниками різних стилів, родів та жанрів літератури. Пісню «Вони танцюють на самоті» Стінг розпочинає, зокрема, такою сценою: самотні жінки танцюють,

тримаючи портрети батьків, синів, коханих, і це – єдина форма їхнього німого протесту. За звукове тло для неї правлять партії флейти Пана (алюзія до південноамериканської фольклорної музики) та ударних (схожих на відлуння від пострілів):

*They're dancing with the missing
They're dancing with the dead
They dance with the invisible ones
Their anguish is unsaid
They're dancing with their fathers
They're dancing with their sons
They're dancing with their husbands
They dance alone
They dance alone²⁴.*

Вірш за віршем Стінг увиразнює кожен окрему сцену для кращого розуміння й переживання реципієнтом. У *першій* строфі ліричний оповідач висловлює подив: чому ці жінки танцюють самі, якщо чилійський народний танець куека, про який ідеться у пісні, – парний. У *другій* він зосереджується на вимушеному мовчанні своїх героїнь: якщо скажуть хоч слово, їх одразу заарештують або й розстріляють. На це працює передусім фігура оксиморону (*silent faces... scream so loud*). І, нарешті, у *третьій* оповідач апелює до безпосереднього винуватця всіх бід – Августо Піночета. Саме цей останній куплет розповідає про настирливу волю людини до влади, ґрунтовану, однак, всього-на-всього на фінансуванні від подібних режимів із-за кордону (за висловом Н. Хамітова, «воля до влади – це вічно голодна влада»²⁵). Є тут і фігура риторичного звертання, котра замикає цілу пісню, – пропозиція диктаторові уявити його власну матір на місці знедолених жінок:

*No wages for your torturers
No budget for your guns
Can you think of your own mother
Dancin' with her invisible son...*

І знову, як і в попередніх творах на історичну тематику, Стінг завершує свою похмуру за тональністю оповідь у ключі надії²⁶. У музичному оформленні це виражено у переході від повільного темпу рапсодії до запального бразильського ритму самби, під яку відлунюють останні слова: «we'll dance». І, зокрема, у партії саксофона – в чергуванні одноманітних бурдонних звуків із імпровізаціями. Таке варіювання ритмів, а отже, й емоційного наповне-

¹⁹ Hoyte, V. The Archetypal Roots of War: Understanding the patterns in our minds may lead to an end to war. URL: <https://www.context.org/iclib/ic04/hoyte/> Access date: 14.04.2022.

²⁰ Gable, C. The Words and Music of Sting. London: Greenwood Publishing Group, 2009. P. 45.

²¹ Nietzsche, F. Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik und altere Kritische Studienausgabe. Hsbg. von Giorgio Golli und Mazzine Montinari. Munich, 1980. S. 88.

²² Clarkson, W. Sting: The Biography. London: Blake, 2000. P. 313.

²³ Поліщук Я.О. Література як геокультурний проект: монографія. Київ: Академвидав, 2008. С. 31.

²⁴ Sting. They Dance Alone. ...*Nothing like the Sun*. URL: www.sting.com/discography/album/18/Albums. Access date: 12.02.2022.

²⁵ Хамітов Н.В. Пределы мужского и женского. Киев: Либідь, 1998. С. 57.

²⁶ Gable, C. Op. cit. P. 45.

ння пісні суголосне з явищем, про яке Р. Тагор у статті «Віросповідання художника» писав: «Єдність вірша виявляється у його ритмічній основі, в його характерності... Ритм виявляється не просто у сумірному сполученні слів, а й у ґрунтовному зчепленні ідей, у музиці думки, породженої не логікою, а внутрішньою інтуїцією»²⁷.

І в цьому не можна не помітити аналогії з відео-кліпом «Hey Hey Rise Up» на слова стрілецької пісні «Ой у лузі червона калина похилилася...» (автор – Степан Чарнецький). У роботі над ним узяли участь музиканти групи «Pink Floyd» і піаніст індійського походження Нітін Соні, створивши музичний фон для а-капельного співу фронтмена українського гурту «Бумбокс» Андрія Хливнюка (відео його виступу проєціювалося на ар'єрцену). Вербалізоване в поезії Стінга видиво жінок, які танцюють, тримаючи в руках портрети чоловіків, у цьому кліпі змінюється приголомшливими кадрами з відеорепортажів – ворожі танки з літерою Z пересуваються територією України, а селяни намагаються зупинити їх голіруч; мешканці Київщини самотужки вибираються з окупованих міст; рятувальники виносять поранених із-під завалів; батьки прощаються з дітьми під час евакуації... Менш ніж за тиждень пісня увійшла до престижних чартів iTunes у 25 країнах, що не лише свідчить про потужну підтримку України в усьому світі, а й утворює неподолану силу мистецтва.

Ще до появи пісні «They Dance Alone» елегія, надто ж поєднана з некрологом, стала глибинним виявом трагізму життя у Стінга²⁸. Із часів «Поліції» відомий реквієм у пам'ять померлих від голоду дітей Африки – «Driven to Tears» («Доведений до сліз», альбом 1980 р. «Zenyatta Mondatta»):

*Hide my face in my hands, shame wells in my throat
My comfortable existence is reduced to a shallow
meaningless party
Seems that when some innocent die
All we can offer them is a page in a some magazine
Too many cameras and not enough food
'Cos this is what we've seen*²⁹

Як видно з цитованого куплету, поняття некролога ліричний герой вживає в іронічному, навіть саркастичному контексті: «коли помирають безневинні, то все, що ми можемо їм запропонувати, – лише сторінка в журналі і багато журналістів із камерами». Ці слова видаються надзвичайно суголосними із «глибокою стурбованістю», котру упро-

довж 2014-2022 років висловлювали лідери провідних європейських держав із приводу подій в Україні, тому добре, що ця «стурбованість» усе-таки змінилася реальною допомогою нашої державі.

Особливої уваги заслуговує пісня «This War», присвячена американо-іракському збройному конфліктові 2003 року. Винесене в заголовок слово «війна» саме собою створює горизонт очікування батальних сцен, але вже в цьому вірші помітне тяжіння Стінга до показу архетипної сутності війни як двобою Світла та Темряви. Свого таємничого адресата оповідач називає займенником «you», однак супутній апелятив «baby» відкриває жіночу його іпостась, котра цілком вірогідно може бути уособленням богині війни, наприклад давньоримської Беллони, – прикметно, що від цього імені Стінг утворив місткий неологізм на позначення можновладців у ранній пісні «Another Day»: «The world is ruled by Bellophiles»³⁰ («Світом правлять війнолюбів»).

Провідними у творенні образу «цієї війни» є контрастні між собою фемінітиви: «вовчиця в овечій шкурі» (*the mouth of a she-wolf / Inside the mask of an innocent lamb*), котра має «співчутливе й водночас камінне серце» (...*your heart is all compassion / but there's just a flat line on your cardiogram*), вірить телевізійній пропаганді, яку слухає «з посмішкою на обличчі», і молить усіх богів, щоб не змовкали звуки бойових барабанів. Гіпотетично цій жінці, «доньці бізнесмена», можна було б дати й ім'я «Росія», судячи з повтореного двічі переліку «статей витрат»:

*Invest in deadly weapons
And those little cotton flags
Invest in wooden caskets
In guns and body bags
You're invested in oppression
Investing in corruption
Invest in every tyranny
And the whole world's destruction...*³¹

Закономірно, що «Це війна» – одна з небагатьох пісень Стінга, що за музичним аранжуванням наближається до хард-року. Такий стиль увиразнює внутрішню напругу вірша, у якому контрастують концепти вселенської війни «проти демократії, проти освіти, проти природи... проти любові та життя» – із мріями оповідача про свого роду «золотий вік»:

*I imagine there's a future
When all the earthly wars are over
You may find yourself just standing there
On the white cliffs of Dover...*

²⁷ Тагор Р. Вероисповедание художника. *Собрание сочинений: в 12-ти т. Т. 11: Статьи 1891–1941*. Москва: Худ. литература, 1965. С. 364.

²⁸ Науменко Н.В. Вказ. праця. С. 99.

²⁹ Sting. Driven to Tears. *Bring on the Night*. URL: www.sting.com/discography/album/19/Albums. Access date: 12.04.2022.

³⁰ Sting. Another Day. *Bring on the Night*. URL: www.sting.com/discography/album/19/Albums. Access date: 12.04.2022.

³¹ Sting. This War. *Sacred Love*. URL: www.sting.com/discography/album/28/Albums. Access date: 12.02.2022.

Деталь «білі скелі Дувра», окрім пейзажного мотиву багатьох творів мистецтва, також має архетипне значення, – серед англійських моряків побачити їх уважалось доброю прикметою, ознакою наближення до рідних берегів. І це архетипне очікування можливо перенести й на події поточної війни 2014-2022 років, а саме – депортацію українців у віддалені регіони Росії та сподівання на їх успішне повернення додому.

Містична за тональністю оповідь пісні «Something the Boy Said» («Ten Summoner's Tales», 1993) могла б відбутися, як би сказала Леся Українка, «десь, колись, в якійсь країні – де захочете, там буде», якщо тільки там є армія й раз по раз спалахують війни³². Оповідач цього вірша – рядовий солдат, котрий не боїться невідомості, але відчувається впевнено лише серед побратимів. Перед черговим походом (невідомо, куди саме, – на словах сугестовано лише очікування походу) маленький, але не по літах мудрий син капітана виголошує сміливе пророцтво: «не йдіть у ті землі, бо всі станете поживою для вороння». Попри сумнів і самого оповідача, й тих, хто його оточує, пророцтво справджується – а лише він один виживає. Що, власне, й сталося з російськими військами на теренах України, де вони зазнали катастрофічних утрат за порівняно невеликий час.

Водночас прикметним у цій пісні є також юнгівський архетип Тіні: її миттєвою появою та зникненням (*Sometimes we glimpse a shadow falling / The shadow would disappear...*) символізується подолання у душах воїнів нав'язливого страху, але в наступній строфі вона стає прихованою метафорою неминучості:

*The clouds were like dark riders
Flying on the face of the moon...*³³

Звідси й межовий стан героя (*Am I dead or am I living?..*), а ще точніше – його острах обернутися назад, аби не побачити бенкетування круків. Відчувається подібність до міфу про Орфея та Евридіку: в античному інваріанті поглянути назад було забороню Аїда, і її порушення призвело міфічного співця до остаточної втрати коханої. У вірші ж нашого сучасника порушити цю заборону означало б для персонажа душевну загибель унаслідок власної самовпевненості³⁴.

Міфічна, точніше – легендарна жанрово-стильова парадигма характерна для ще однієї пісні Стінга «Pretty Young Soldier» («Молоденький

солдатик»), яка увійшла до альбому «57th & 9th» 2016 року. Казкова розповідь про дівчину, котра, коли її наречений пішов на війну, одяглася у чоловічий однострій і рушила слідом за ним, – відголосок легенди про Жанну д'Арк³⁵ – у наші дні отримала втілення у численних історіях про дівчат і жінок, які поряд із чоловіками брали участь в Антитерористичній операції (згодом Операції об'єднаних сил) та нинішніх бойових діях³⁶.

Не можна оминати увагою й колізію біженства, різкого зростання вимушених переселенців у зв'язку з активізацією бойових дій на теренах нашої держави. «*Inshallah*» – красиве арабське слово, яке означає стан резигнації – «на все воля Божа», – але, з другого боку, цим словом знаменується надія, піднесення духу. Не знаю, чи є політичне вирішення проблеми, але якщо є спосіб її вирішити – він неодмінно закорінений у співчуття. Співчуття до жертв нинішньої війни у Сирії, наприклад, або до жертв бідності в Африці, а в майбутньому – вірогідно, й до жертв глобального потепління³⁷.

Цим «красивим арабським словом» Стінг назвав передостанню пісню альбому «57th & 9th» (2016). Тут поет удало застосовує прийом створення жіночої маски. Це мати з дитиною – одна з численних сирійських біженців, котрі, з величезним ризиком для життя перепливаючи на човнах Середземне море, потрапили у бурю:

*As the wind blows, growing colder,
Against the sad boats, as we flee,
Anxious eyes, search in darkness,
With the rising of the sea...*³⁸

(Свище вітер, котить хвилі,
Проти бурі ми безсилі.
В цьому світі ми – вигнанці;
Що чекає нас уранці?..)

Формозміст поезії Стінга «When the Angels Fall», котра замикає альбом 1991 року «The Soul Cages», вирізняється контрастними групами образів, із яких кристалізується юнгівський «автономний комплекс» – своєрідний психічний утвір, який розвивається спонтанно, а у свідомість проривається лише тоді, коли набуває достатньо сили, аби переступити

³² Gable, C. Op. cit. P. 74.

³³ Sting. Something the Boy Said. *Ten Summoner's Tales*. URL: www.sting.com/discography/album/16/Albums. Access date: 12.04.2022.

³⁴ Науменко Н.В. Вказ. праця. С. 150.

³⁵ Науменко Н.В. Вказ. праця. С. 74.

³⁶ Війна жіночими очима. 12 історій жінок-військовослужбовців ЗСУ, медиків, добровольців. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/genderni-pitannya-u-sferi-bezpeki/vijna-zhinochima-ochima-12-istorij-zhinok-vijskovosluzhbovcziv-zsu-medikiv-dobovolcziv.html>. Дата звернення: 12.04.2022.

³⁷ Backgrounder to 57th & 9th. URL: www.sting.com/discography/album/405/Albums. Дата звернення: 22.12.2021.

³⁸ Sting. Inshallah. 57th & 9th. URL: www.sting.com/discography/album/405/Albums. Дата звернення: 22.12.2021.

її поріг. Тому прикметно, що на початку вірша лейтмотивом виступає слово «dream», котре можна тлумачити і як «мрія», і як «сон»:

*So high above of worlds tonight
The angels watch us sleeping
And underneath the bridge of stars
We dream in safety's keeping*

*But perhaps a dream is dreaming us
Soaring with the seagulls...³⁹*

Ангели, які охороняють сонних людей, і люди, які снять (*same снять, а не сплять*) під надійним захистом, – фігура образного хіазму⁴⁰, через яку Стінг робить спробу прояснити загадку сну та сновидіння. У вірші це – дивовижний концепт «*а може, снам снімося ми*» (*but perhaps a dream is dreaming us*), де значна семантична роль належить птахам – чайкам і орлам, які викликають відому з дитинства асоціацію польоту уві сні.

Мотив відсутності у світі абсолютного Зла, так само як і абсолютного Добра («і ангели також падають») уособлено у приспіві-моноримі, де тривожної інтонації надає повторюване звукосполучення /s: l/:

*When the angels fall
Shadows on the wall
In the thunder's call
Something haunts us all
When the angels fall
When the angels fall...*

Іншими словами, у цитованій пісні Стінг утверджує бунтарську, певною мірою, ідею: кожен із нас потребує духовності та зв'язку з вищими силами, однак не менше нам потрібна і свобода – аж до «відмови від ангела-охоронця»⁴¹, право на власну думку та самореалізацію:

*Bring down the angels
Cast them from my sight
I never want to see
Million suns at midnight...*

Останній рядок із цитованої строфи англійський історик, представник численної спільноти шанувальників Стінга, трактує як метафору ядерного вибуху; тим часом авторці цієї роботи «тисячі сонць» убачаються спалахами від ракетних ударів,

³⁹ Sting. When the Angles Fall. URL: www.sting.com/discography/album/17/Albums. Access date: 10.04.2022.

⁴⁰ Науменко Н.В. Серпантинні дороги поезії: природа та тенденції розвитку українського верлібру: монографія. Київ: Видавництво «Сталь», 2010. С. 244-245.

⁴¹ Науменко Н.В. Образи його серця... С. 153.

наслідком віроломного нічного нападу Росії на Україну 24 лютого 2022 року.

І це не єдина можливість спроеціювати образний світ поезії Стінга на нашу дійсність. Слід узяти до уваги й хронотоп «церква», що його в «Ангелах...» ужито і в прямому, і в фігуральному значеннях. Наприклад, «*See the churches fall / In mighty arcs of sound*» («*диви, як падають церкви / в могутніх хвилях звуку*») прочитується двоїсто – і як мотив руйнування, зокрема підривання храмів, характерний для історії Європи ХХ століття; і як метафоричний занепад «храму душі» під гуркіт зброї, брязкіт монет та інші види немилозвучного супроводу. А в реаліях нинішнього повномасштабного вторгнення – це й безчинства московської орди, котра на окупованих територіях Київщини не цуралася палити Біблії та стріляти по іконах⁴². І все це – в ім'я «метафізичної війни між Заходом і Сходом», так званої «денацифікації» українського суспільства.

Однак є у Стінга відмінна від усіх розглянутих вище пісня, де військові символи пов'язуються зовсім не з війною, а швидше втілюють «двобій» людини з самою собою. Це «Fortress around Your Heart» («Твоє серце у фортеці»), завершальна в альбомі 1985 року «The Dream of the Blue Turtles». Крізь військову концептосферу, складену з таких понять, як *truce* (перемир'я), *chasm* (каземат), *mines* (міни), *trenches* (рови), *barbed wire* (колючий дріт), проступають не лише любовні почуття ліричного героя, а й його спогади про дитинство, усвідомлення рідних коренів⁴³. І саме вони здатні притлумити будь-який біль:

*And if I have built this fortress around your heart
Encircled you with trenches and barbed wire
Them let me build a bridge
For I cannot fill the chasm
And let me set the battlements on fire...⁴⁴*

Висновки. Уже в ранніх піснях Стінга намітилася провідна змістова тенденція – показ взаємодії внутрішнього та зовнішнього світу людини через осмислення історичного контексту. Притому історизм світогляду поета, окрім апіорної злободенності вислову, зумовив промовисту філософічність його доробку. При прослуховуванні з музикою, а згодом – при дослідженні текстів методом «повільного прочитання» виявлено, що тема ліричної опо-

⁴² Окупанти спалили в Ірпені тисячі Біблій: мережі шокувало фото. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/kyiv/podii/2022-04-10/okkupanty-sozhgli-v-irpene-tysyachi-biblij-seti-shokirovalofoto/265497>. Дата звернення 13.04.2022.

⁴³ Науменко Н.В. Вказ. праця. С. 23.

⁴⁴ Sting. Fortress around Your Heart. *The Dream of the Blue Turtles*. URL: www.sting.com/discography/album/20/Albums. Access date: 12.04.2022.

віді у певній пісні є самодостатньою й водночас отримує продовження в наступній, і це зумовлює унікальність кожного альбому.

Починаючи з вісімдесятих років XX століття, для поетичного стилю Стінга характерна антивоєнна загостреність пісень: не лише «Russians», а й «Children's Crusade» у «Сні про синіх черепах» 1985 р., а уже через два роки – «They Dance Alone» та «History Will Teach Us Nothing» у «...Nothing like the Sun». Надалі воєнна концептосфера в пісенних текстах набуває більш архетипного забарвлення,

виступаючи пересторогою людству: «When the Angels Fall» у «The Soul Cages» (1991), «Something the Boy Said» у «Ten Summoner's Tales» (1993), «This War» у «Sacred Love» (2003), «Pretty Young Soldier» та «Inshallah» у «57th & 9th» (2016). Окрім антивоєнної, зазначені твори висвітлюють і інші проблеми глобального значення: порушення прав людини та дитини, загрозу ядерного самознищення, попередження екологічної катастрофи, а найголовніше – усвідомлення людиною свого місця в довкіллі та відповідальності за власне життя.

Інформація про автора:

Науменко Наталія Валентинівна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов професійного спрямування
Національний університет харчових технологій
68, вул. Володимирська, Київ, 01033, Україна

Information about the author:

Naumenko Nataliia Valentynivna,
Doctor of Philology, Professor,
Professor at the Department of Foreign Languages for Specific Purposes
National University of Food Technologies
68, Volodymyrska str., Kyiv, 01033, Ukraine